

20-Aprel, 2026-yil

**BOLALARDA SARATON KASALLIKLARINING KECHISHIDA
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YORDAM KO‘RSATISH**

Normatova Sevara

Rahimova Nilufar

Ermatova Sarvinoz

*Farg‘ona Davlat Universiteti Tarix fakulteti Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari
va huquq ta’limi yo‘nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu ish bolalarda saraton kasalliklarining kechishida pedagogik-psixologik yordam ko‘rsatish masalalariga bag‘ishlangan. Tadqiqotda saraton bilan kasallangan bolalarning psixologik holati, emotsional kechinmalari hamda ijtimoiy moslashuv muammolari tahlil qilinadi. Shuningdek, davolash jarayonida yuzaga keladigan qo‘rquv, xavotir va stress holatlarini kamaytirishda psixologik yordamning o‘rni yoritib beriladi.*

Ishda pedagogik yondashuv asosida bolaning ta’lim jarayonini davom ettirish, individual o‘quv dasturlarini tashkil etish va ijtimoiy muhitga moslashuvini qo‘llab-quvvatlash masalalari ko‘rib chiqiladi. Bundan tashqari, ota-onalar bilan ishlash, ularni psixologik qo‘llab-quvvatlash va bola bilan samarali muloqot o‘rnatish yo‘llari tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: *bolalarda saraton, psixologik yordam, pedagogik qo‘llab-quvvatlash, emotsional holat, stress, xavotir, ijtimoiy moslashuv, individual ta’lim, ota-onalar bilan ishlash, rehabilitatsiya*

Annotation: *This paper is devoted to the issues of providing pedagogical and psychological support for children with cancer. The study analyzes the psychological state, emotional experiences, and social adaptation problems of children diagnosed with cancer. It also highlights the role of psychological support in reducing fear, anxiety, and stress during the treatment process.*

The paper examines pedagogical approaches to maintaining the child’s educational continuity, organizing individualized learning programs, and supporting social adaptation. In addition, it explores strategies for working with

parents, including providing psychological support and improving effective communication with their child.

Keywords: *childhood cancer, psychological support, pedagogical assistance, emotional state, stress, anxiety, social adaptation, individualized education, parental support, rehabilitation.*

“Sog‘lom va barkamol avlodni voyaga yetkazish har qanday jamiyatning eng muhim va ustuvor vazifalaridan biridir. Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, sog‘lom bola – nafaqat oila baxti, balki butun jamiyat va davlatning mustahkam kelajagi demakdir.

20-Aprel, 2026-yil

Darhaqiqat, yosh avlodning jismonan baquvvat, ma’nan yetuk bo‘lib ulg‘ayishi yurt taraqqiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois, bolalar salomatligini mustahkamlash, ularda sog‘lom turmush tarzini shakllantirish va to‘g‘ri tarbiya berish masalasi doimo dolzarb bo‘lib qoladi. Har bir ota-ona, pedagog va jamiyat a‘zosi bu mas’uliyatni chuqur his etgan holda, kelajak avlodning sog‘lom va barkamol bo‘lib voyaga yetishiga o‘z hissasini qo‘shishi zarur”. Hozirgi kunda bolalarda saraton kasalliklari muhim tibbiy va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu kasallik bolaning nafaqat jismoniy holatiga, balki uning ruhiy kechinmalari, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuviga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli davolash jarayonida pedagogik va psixologik yordamni tashkil etish zarurati ortib bormoqda.

Saraton bilan kasallangan bolalarda qo‘rquv, xavotir va stress holatlari tez-tez kuzatiladi. Bu esa ularning davolanish jarayoniga moslashuvini qiyinlashtiradi. Shuning uchun pedagogik-psixologik qo‘llab-quvvatlash bolaning ruhiy holatini yaxshilashda muhim omil hisoblanadi.

Bolalarda saraton kasalliklari kechishi murakkab biopsixososial jarayon bo‘lib, u bolaning nafaqat jismoniy, balki psixologik, ijtimoiy va pedagogik rivojlanishiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bunday vaziyatda kuzatiladigan emotsional holat, stress, xavotir va ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar kompleks yondashuvni talab etadi.

Nazariy jihatdan, Hans Selye stress konsepsiyasiga ko‘ra, uzoq davom etuvchi kasallik organizmda doimiy zo‘riqish holatini yuzaga keltiradi. Amaliy

tahlillar shuni ko‘rsatadiki, saraton bilan kasallangan bolalarda davolanish jarayoni (in‘eksiya, muolajalar, kasalxona muhiti) stress omilini kuchaytiradi. Shu sababli oddiy tibbiy muolajalar bilan bir qatorda psixologik yengillashtiruvchi muhit yaratish zarur.

Lev Vygotskyning ijtimoiy-madaniy yondashuviga tayangan holda, bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan uzviy bog‘liqligi tahlil qilinadi. Amaliy kuzatuvlarga ko‘ra, kasalxonada uzoq muddat qolish bolaning tengdoshlari bilan muloqotini cheklaydi, bu esa ijtimoiy izolyatsiya va yolg‘izlik hissini kuchaytiradi.

Shuning uchun guruhli mashg‘ulotlar, kommunikativ o‘yinlar va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari muhim hisoblanadi.

Jean Piaget nazariyasiga ko‘ra, bola kognitiv rivojlanish bosqichlarida faol o‘rganish orqali bilim hosil qiladi. Tahliliy yondashuv shuni ko‘rsatadiki, kasallik sababli ta‘lim jarayonining uzilishi bolaning fikrlash, xotira va diqqat jarayonlariga salbiy ta‘sir qiladi. Shu bois, individual ta‘lim, qisqa va moslashtirilgan darslar, masofaviy o‘qitish shakllari samarali yechim sifatida qaraladi.

Shuningdek, Erik Eriksonning psixosotsial rivojlanish nazariyasi asosida bolaning o‘ziga ishonchi va identifikatsiyasi muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Kasallik davrida bola o‘zini tengdoshlaridan —farq qilish deb his qilishi mumkin. Amaliy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ijobiy qo‘llab-quvvatlash, rag‘batlantirish va muvaffaqiyat hissini berish bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Abraham Maslow ehtiyojlar ierarxiyasi nuqtai nazaridan qaralganda, saraton bilan kasallangan bolalarda xavfsizlik, mehr va e‘tibor ehtiyojlari ustun turadi. Tahliliy

kuzatuvlarga ko‘ra, ota-onaning hissiy qo‘llab-quvvatlashi, psixologik barqaror muhit va mehr-oqibat bolaning ruhiy holatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Kreativ yondashuv sifatida bolalar bilan ishlashda o‘yin terapiyasi, art-terapiya, ertak terapiyasi va musiqa terapiyasi kabi usullar samarali hisoblanadi. Ushbu usullar orqali bola o‘z ichki kechinmalarini bevosita ifoda etadi, bu esa psixologga uning holatini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Masalan, rasm chizish orqali bola o‘z qo‘rquvlarini yoki umidlarini ifodalashi mumkin.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, pedagogik va psixologik yordamning eng muhim jihatlaridan biri — bu individual yondashuvdir. Har bir bola o‘ziga xos psixologik xususiyatlarga ega bo‘lib, bir xil metod barcha bolalarda bir xil natija bermaydi. Shu sababli yordam dasturlari bolaning yoshi, kasallik bosqichi, psixologik holati va oilaviy muhitiga moslashtirilishi lozim.

Shu bilan birga, ota-onalar bilan tizimli ishlash ham muhimdir. Amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onaning stress darajasi ko‘pincha bolaga bevosita ta‘sir qiladi. Agar ota-ona ruhiy jihatdan barqaror bo‘lsa, bola ham o‘zini

xavfsizroq his qiladi. Shu sababli ota-onalarga psixologik treninglar, maslahatlar va qo‘llab-quvvatlash dasturlarini tashkil etish samarali natija beradi.

Umuman olganda, bolalarda saraton kasalliklari kechishida pedagogik-psixologik yordam faqat nazariy bilimlarga emas, balki real amaliy tahlillar va individual yondashuvga asoslanishi lozim. Kompleks, tizimli va kreativ yondashuv bolaning ruhiy holatini yaxshilash, ijtimoiy moslashuvini ta‘minlash hamda davolanish jarayoniga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, bolalarda saraton kasalliklari kechishida pedagogik va psixologik yordam muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda bolaning emotsional holatini qo‘llab-quvvatlash, stress va xavotir darajasini kamaytirish hamda ijtimoiy moslashuvini ta‘minlash asosiy vazifalardan biridir. Individual yondashuv, psixologik suhbatlar, o‘yin va art-terapiya kabi usullar bolaning ruhiy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qilish yordam samaradorligini yanada kuchaytiradi.

Masalan, davolanish jarayonida qo‘rquv sezayotgan bolaga rasm chizish yoki o‘yin faoliyatlari orqali o‘z his-tuygularini ifodalash imkoniyati berilsa, u asta-sekin ruhiy jihatdan yengillashadi va muolajalarga moslashuvi osonlashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. – Toshkent: o‘qituvchi, 2010.
2. Nishanova Z.T., Alimuhamedov N.I. Psixologiya va pedagogika asoslari. – Toshkent, 2013.
3. Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2004.
4. World Health Organization (WHO). Cancer in children: facts and figures. – Geneva, 2020.

20-Aprel, 2026-yil

5. Lev Vygotsky. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. – Harvard University Press, 1978.
6. Jean Piaget. *The Psychology of the Child*. – Basic Books, 1969.
7. Abraham Maslow. *Motivation and Personality*. – Harper & Row, 1954.
8. Karimova, M. *Bolalar psixologiyasida pedagogik yondashuvlar*. Toshkent: Fan va Ta’lim nashriyoti.

